

հռամանային դեռ առաջին ամիսը չի բերորած:

Ծառ տանն, հայրը՝ անհեղձով որ ամէն անգամ հաշտոյն մէջ կը դրուուս մը կայ արձանագործած, կըսէ կարած կը յանգիմանէ եղբոր տղան, խորհելով անշուշտ որ ան ապահովաբար անհարթ-յականութեան ճամբուն մէջ է միայն իրեն արուած դրամին մեծագոյն մասը, ինչ որ «աղուռն ձեռք» դրամ ապուռն ցաւարի հետեւանքն է, և հիմա ալ այդ խորհրդախ տեսարկը պատարասելով զինքը անպատկառօն խաբելու վա-տանքները կը գործէր, ինչ որ «անկէ հաշիւ պահանջելու» սկզբունքներն անախտակիտի հետեւանքն է:

Սակայն տղան, կատարելով հանդերձ հորը մտքէն հայր ամէն անգամ դարձ-ձածը, փոխանակ կարծելու, ընդհա-կառակը, կարեւորութիւն չէր տար ա-նոր յանդիմանութիւններուն, որովհետեւ ա՛յ վարժուած էր խաբելու, խարա-խելու, իր երեւնէ ամօթը անդի տուած էր, ու իր մանուկ նկարագիրը աղքատ կանախէն սկսած էր աղաւթիլ:

Եւ ան, աղուռն ձեռքը դրամ տուող այդ խելոյճ հայրը, խաբարդախ անասնով մը բռնաւող պարտապահանջի մը պէս, իրեն ներկայացուած տեսարկին մէջ իր զաւ-կին անարարակամութիւնը, խաբու-թիւնը և խաբդախութիւնը յատկորէն տեսնելով հանդերձ, գործնական կեանքին մէջ կը անուշուր միշտ և կուրճ նշան-ներ կան հոս (Պերլինի մէջ) թէ ծրան-սացիք այս զաղափարը իրականութեան կ'ուզեն փոխել: Ասիկա ըստ ինքեան ծանր պարագայ մըն է, թէեւ այս ծրագրին գործադրութեան ժամանակա-միջոցը—ֆրանսական անասնակէն դի-տելով—բարեխախտաբար դեռ ընտ-րուած չէ:

Մենք Գերմանիոյ մէջ սա՛ իրողութիւնը ալ քիչ առչէ ունիւթ թէ վերջ-խընդրութեան զաղափարը Յիսուայի մէջ անձուկ կամ լայն չլրանալիքու-կողմէ կը անուշուր միշտ և կուրճ նշան-ներ կան հոս (Պերլինի մէջ) թէ ծրան-սացիք այս զաղափարը իրականութեան կ'ուզեն փոխել: Ասիկա ըստ ինքեան ծանր պարագայ մըն է, թէեւ այս ծրագրին գործադրութեան ժամանակա-միջոցը—ֆրանսական անասնակէն դի-տելով—բարեխախտաբար դեռ ընտ-րուած չէ:

Գերմանիա կըցաւ իր ուժերը ի մի հաւաքել և ամփոխել, օգտուելով Մ. Արեւելեան պատերազմէն, բա-նաւոր կորուրի և ժողովրդային խա-ղաղասիրութեան նշան մըն էր որ քը-րանական աղբը հեռացուց իր արտա-քին քաղաքականութեան այս յան-դուգէ վարիւր: Բայց պատերազմի եր-կիւղները չանցնաւան:

Գերմանիա իրեն դէմ սպառնալիք մը նկատելէ վերջ Յիսուայի ընթաց-քը, Յիսուս ևս իր կողմէ պահու-նքի մը տակ զգաց ինքզինքը, և բա-րոյական ճնշումը մը վտանգին նշա-ւակ եղաւ զոնէ: Բարիքի մէջ ենթադ-րուեցաւ թէ գերմանական քաղաքա-կանութիւնը կը փափաքէր Յիսուսին պարտաւորի ընելու սա՛ ընտրութիւնը:

—Կա՛մ Անգլիոյ դէմ մեղէն հետ միա-նալ, եթէ ոչ՝ Գերմանիա Յիսուայի վրայ պիտի յարձակի, և Յիսուսն նշա-ւակ պիտի ըլլայ Անգլիոյ և Գերմա-նիոյ միջև ընդհարումի մը պահանջ այս վերջինին վրէժնորդութեան: Գերմա-նիոյ այսպիսի մէկ քաղաքականու-թիւնը բոլորովին անտեղի պիտի ըլլար: Դրանպէս պատերազմները կընեն յանձնարարելի ըլլալ, եթէ դաշնակից-ներուն շահերը բոլորովին նոյն ըլլան, բայց անխոնջ քաղաքականութեան ծը-րագիրը մը պիտի ըլլայ ա՛յն ծրագիրը՝ որ սպառնալիքներու միջոցաւ անպա-ճառ ստորագրուի: Գերմանիա որքի մեծ Տէրութեան մը սկսանայ իրեն դէմ զենք տանել Անգլիոյ հետ թուղթ մը ստորագրած ըլլալուն համար միայն: Բայց դժբախտաբար Յիսուայի մէջ անգամ մը արժանացած է այս զաղա-փարը, և հետեւանքը եղած է անվը-տանութիւն, յոռի արժանաբարութիւն, նոր ցրտութիւն Յիսուայի և Գերմա-նիոյ միջև: Եւ ասիկա իր աղբեցու-թիւնը բրած է նաև Անգլիոյ վրայ:

Եթէ ստոյգ է որ Գերմանիան կ'աշ-խատի Անգլիոյ դէմ իր դիրքը զօրա-ղան, ասիկա պէտք է վերագրել ա՛յն գերմանական ձգտումներուն, որոնք երկար տանէն ի վեր բոյն դրած են Անգլիոյ մէջ, և ընկան է որ մասա-նոյնութիւնը կ'աւելնայ ամէն անգամ որ անընդհանր նշանները զուլու վեր-ծնեն:

Այս ամէնը ծանօթ է արդէն, բայց այս իրողութիւնները աստիճան և ա-րագ նայուածքով զանոնք ապացուց-անք համար, հարկ է ընել թէ եր-կուտեք այս կասկածները և անվը-տանութիւնները ի՜նչ պատճառաւ սո-րի հանգամանք մը առած են երեք Մեծ Տէրութեանց միջև: — Գերմանիա, Անգլիա, Յիսուս:

Այդաւ-Լուէնի խնդիրը ցնորք մը չէ, բայց այս խնդիրը այսօր առաջին օրակարգ չէ, որովհետեւ վրէժնորդ-րական պարտաւոր մը գաղափարին կառուց ֆրանսացիները անգամ բնա-միջոցներն չեն անցնել թէ ժամանակը եկած ըլլայ յարձակմամբ զրաւելու Ալգաւ-Լուէնի, քանի որ մանաւանդ Ռուսիա զինուորական անկարողութեան դատապարտուեցաւ Մ. Արեւելեան պա-տերազմին հետեւանքը:

Իսկ Մարթո՛ւ Մարգրետ զգուս-թիւթիւնները ո՛չ Յիսուայի, ոչ Գեր-մանիոյ և ոչ Անգլիոյ համար կենսական խնդիր չեն յարգուանք: Գերմանիա ի-

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒՊԻՆԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԵՐԿԻՒՂՆԵՐ

ԱՌԱՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԻՐԱՎԱՆ ՊԱՏԱՌԻ

Գերման քաղաքագետ մը գրուած

Հետզհետէ քաղաքական մասնա-գութիւն մը կ'իյնայ Եւրոպայի Մեծ Տէրութեանց մէջ:

Գերմանացիք կը հաւատան թէ ա-պացոյց ունին ձեռքերնին որ Տէլլաւա-նէ կ'աշխատէր միշտ միջազգային դաշ-նակցութիւն մը առաջ բերել՝ Գերմա-նիան նախ դիւանագիտորեն մեկուսա-րընելու և յետոյ խոտորեցնելու: Գերմանացիք իրաւունք ունին կաս-կածելու և Տէլլաւա-նի հայրենակիցներն ալ նոյն կասկածը ունին: Թէ անկիւս կանախէն սկսած էր աղաւթիլ:

Եւ ան, աղուռն ձեռքը դրամ տուող այդ խելոյճ հայրը, խաբարդախ անասնով մը բռնաւող պարտապահանջի մը պէս, իրեն ներկայացուած տեսարկին մէջ իր զաւ-կին անարարակամութիւնը, խաբու-թիւնը և խաբդախութիւնը յատկորէն տեսնելով հանդերձ, գործնական կեանքին մէջ կը անուշուր միշտ և կուրճ նշան-ներ կան հոս (Պերլինի մէջ) թէ ծրան-սացիք այս զաղափարը իրականութեան կ'ուզեն փոխել: Ասիկա ըստ ինքեան ծանր պարագայ մըն է, թէեւ այս ծրագրին գործադրութեան ժամանակա-միջոցը—ֆրանսական անասնակէն դի-տելով—բարեխախտաբար դեռ ընտ-րուած չէ:

Մենք Գերմանիոյ մէջ սա՛ իրողութիւնը ալ քիչ առչէ ունիւթ թէ վերջ-խընդրութեան զաղափարը Յիսուայի մէջ անձուկ կամ լայն չլրանալիքու-կողմէ կը անուշուր միշտ և կուրճ նշան-ներ կան հոս (Պերլինի մէջ) թէ ծրան-սացիք այս զաղափարը իրականութեան կ'ուզեն փոխել: Ասիկա ըստ ինքեան ծանր պարագայ մըն է, թէեւ այս ծրագրին գործադրութեան ժամանակա-միջոցը—ֆրանսական անասնակէն դի-տելով—բարեխախտաբար դեռ ընտ-րուած չէ:

Գերմանիա կըցաւ իր ուժերը ի մի հաւաքել և ամփոխել, օգտուելով Մ. Արեւելեան պատերազմէն, բա-նաւոր կորուրի և ժողովրդային խա-ղաղասիրութեան նշան մըն էր որ քը-րանական աղբը հեռացուց իր արտա-քին քաղաքականութեան այս յան-դուգէ վարիւր: Բայց պատերազմի եր-կիւղները չանցնաւան:

Գերմանիա իրեն դէմ սպառնալիք մը նկատելէ վերջ Յիսուայի ընթաց-քը, Յիսուս ևս իր կողմէ պահու-նքի մը տակ զգաց ինքզինքը, և բա-րոյական ճնշումը մը վտանգին նշա-ւակ եղաւ զոնէ: Բարիքի մէջ ենթադ-րուեցաւ թէ գերմանական քաղաքա-կանութիւնը կը փափաքէր Յիսուսին պարտաւորի ընելու սա՛ ընտրութիւնը:

—Կա՛մ Անգլիոյ դէմ մեղէն հետ միա-նալ, եթէ ոչ՝ Գերմանիա Յիսուայի վրայ պիտի յարձակի, և Յիսուսն նշա-ւակ պիտի ըլլայ Անգլիոյ և Գերմա-նիոյ միջև ընդհարումի մը պահանջ այս վերջինին վրէժնորդութեան: Գերմա-նիոյ այսպիսի մէկ քաղաքականու-թիւնը բոլորովին անտեղի պիտի ըլլար: Դրանպէս պատերազմները կընեն յանձնարարելի ըլլալ, եթէ դաշնակից-ներուն շահերը բոլորովին նոյն ըլլան, բայց անխոնջ քաղաքականութեան ծը-րագիրը մը պիտի ըլլայ ա՛յն ծրագիրը՝ որ սպառնալիքներու միջոցաւ անպա-ճառ ստորագրուի: Գերմանիա որքի մեծ Տէրութեան մը սկսանայ իրեն դէմ զենք տանել Անգլիոյ հետ թուղթ մը ստորագրած ըլլալուն համար միայն: Բայց դժբախտաբար Յիսուայի մէջ անգամ մը արժանացած է այս զաղա-փարը, և հետեւանքը եղած է անվը-տանութիւն, յոռի արժանաբարութիւն, նոր ցրտութիւն Յիսուայի և Գերմա-նիոյ միջև: Եւ ասիկա իր աղբեցու-թիւնը բրած է նաև Անգլիոյ վրայ:

Եթէ ստոյգ է որ Գերմանիան կ'աշ-խատի Անգլիոյ դէմ իր դիրքը զօրա-ղան, ասիկա պէտք է վերագրել ա՛յն գերմանական ձգտումներուն, որոնք երկար տանէն ի վեր բոյն դրած են Անգլիոյ մէջ, և ընկան է որ մասա-նոյնութիւնը կ'աւելնայ ամէն անգամ որ անընդհանր նշանները զուլու վեր-ծնեն:

Այս ամէնը ծանօթ է արդէն, բայց այս իրողութիւնները աստիճան և ա-րագ նայուածքով զանոնք ապացուց-անք համար, հարկ է ընել թէ եր-կուտեք այս կասկածները և անվը-տանութիւնները ի՜նչ պատճառաւ սո-րի հանգամանք մը առած են երեք Մեծ Տէրութեանց միջև: — Գերմանիա, Անգլիա, Յիսուս:

Այդաւ-Լուէնի խնդիրը ցնորք մը չէ, բայց այս խնդիրը այսօր առաջին օրակարգ չէ, որովհետեւ վրէժնորդ-րական պարտաւոր մը գաղափարին կառուց ֆրանսացիները անգամ բնա-միջոցներն չեն անցնել թէ ժամանակը եկած ըլլայ յարձակմամբ զրաւելու Ալգաւ-Լուէնի, քանի որ մանաւանդ Ռուսիա զինուորական անկարողութեան դատապարտուեցաւ Մ. Արեւելեան պա-տերազմին հետեւանքը:

Իսկ Մարթո՛ւ Մարգրետ զգուս-թիւթիւնները ո՛չ Յիսուայի, ոչ Գեր-մանիոյ և ոչ Անգլիոյ համար կենսական խնդիր չեն յարգուանք: Գերմանիա ի-

բաւանքը ունէր գործակցելու Մարթո-ւանարական քաղաքականութեան հետ: Իրեններն ալ հաստատեցին Գերմանիոյ այս բաղձանքին իրաւացիութիւնը, եւ ի մօտոյ համաձայնութիւն մը պիտի գոյանայ ամբողջ առեւտրական աշխա-րհի առջեւ այդ երկիրը բաց հռչակելու: Երանակին և մանրամասնութեանց վը-րայ՝ առանց յնասելու անոր անկախու-թեան: Ո՛չ մէկ պարագայի մէջ Մարթո-ւ կ'արժէ միջազգային գոտութեան պատ-ճառ մը ըլլալ, եւ եթէ Գերմանիա քիչ մը համարձակ քաղաքականութեան հե-տեւեցաւ մարտեան խնդրոյն մէջ, պատճառը ասիական ծովագետները վը-րայ իր շահերը չէին: Գերմանիա Մա-րթո-ւին խնդիր ձեռք առաւ՝ Տէլլաւա-նի դաշնակցական քաղաքականութեան վտանգները մատնանել ընելու համար: Հիմա որ Տէլլաւա-նէ անհետ եղաւ, Մա-րթո-ւին խնդիր իր ընկան մեծութեան մէջ ամփոփուեցաւ, և հիմա՛յ ալ եւս հանաք խնդիր մըն է ան:

Արդ, Յիսուայի, Անգլիոյ, Գեր-մանիոյ միջև գտնուած ըմբռնելի, ի-րական հակադասութիւնները պատմե-րականութիւն է: Որովհետեւ բան չկայ, եթէ խաղաղասիրութեան երազը լեցուցած, ստորագր ըլլայ այս Տէրու-թիւնները, իրաւաբար զատարանի մը տուելու երթալով պիտի պատարասե-նելայ պարագայիս մէջ ըսել:— Մեր յարաբերութիւնները գէշացած և միջնե-իսկ պատերազմի երկիւղներու հասած են, բայց ի վիճակի չենք յայտարարե-լու թէ ի՜նչ իրական կամ սուր հակա-դասութիւն մը կայ, զոր բառնալով կարելի ըլլայ հաստատարելութիւն վը-րա հաստատել մեր կանոնաւոր յարաբե-րութեանց մէջ: Իրարու դէմ պատե-րազմի պատճառներուն իրականու-թիւնը չենք գիտեր, միայն թէ քաղա-քական կարեւորութիւններ են: Նշածը չէ՛, ալ ըլլալիքն է որ մեզ իրարու դէմ հանած է:

Բայց պէտք է ներհարել թէ գոր-ծին այս անասն ընտրութեանը պատե-րազմի երկիւղները իրաւաբար կ'ըլլան: Ընդհակառակը, եթէ վէճի իրական ա-ռակայ մը գտնուի, զայն փակելու համար ալ ճամբայ մը կընայ զանախ-իւր: Բայց երբ հակադասութիւնը կը հանգի-նանգործութեան, ազգային հակադ-րութեան, ապագայ անորոշ երկիւղնե-րուն վրայ, արտասովոր կերպով դժո-ւար է իրականութեան համար մը գտնելը: Համաձայնութիւն մը կարելի է եթէ ժողովրդային և կառավարակ-ն յրմանակներուն մէջ զգացումներու հա-մարեթիւն մը տեսնուի, բայց քանի որ արտասանուած ճանաչել և լրագրա-կան յօդուածները ամէն օր անուշ կու-տան հակակից զգացումներուն, հրա-պարակ երեք Տէրութեանց միջև մանրու-թեան մէջ թուրքական և կ'ըլլան հեռագիւղէ գտնել, Կասթիլիոյ ալ ա-ւելի կը կրնանք և թշնամական կ'ըլ-լա՛յ՝ երբ ժողովրդային զգացումը ը-նուշ կ'ուզէ երեք մայրաքաղաքնե-րուն մէջ ժողովրդային կարեւոր-որ-կաններուն և կարող անձնատարութիւն-ներու հովանաւորութեան ներքեւ, կամ երբ Պետերսբուրգի զորաւոր ձեռքերը բան մը չեն ընել հիւանդագին զգա-ցումները հեռացնելու համար: Գաղա-քական փափակակամութիւնը և քաղա-քական համբերութիւնը ամենապա-մի-ն Մեր յարաբերութիւնները լաւ չեն Գեր-մանիոյ հետ, Գերմանիոյ յարաբերու-թեանցիկը լաւ չեն ստեղծել: Եւ ան-հետք մըն է թուել որ այսօրուան օրս Լանստ, Պերլին և Բարլի փափակակա-մութեան և համբերութեան մեծ չափը չեն գործածել քաղաքական խնդիրնե-րով զբաղած անհեղին:

Հիմա խնդիրը սա՛ կ'ուր վիճակին մէջ է:—Յիսուսն կը վախնայ որ ու և ժամանակ Գերմանիա պիտի յարձակի արեւմտեան դարձելու վրայ, և Գերմանիա կը վախնայ որ Յիսուսն և Անգլիա Գեր-մանիոյ վրայ պիտի յարձակին յան-կարծ, և Անգլիա կը վախնայ թէ գերմա-նական ծովակալ զօրութիւնը և գը-րմանական վաճառականութիւնը ու և ժամանակ իր զիջումն փորձանք մը պի-տի բերել: Գերմանիա, Յիսուս և Անգլիա իրենց հիմնական պիտի յարձակին մէջ, կրնան շատ բարեկամաբար ապրի իրարու հետ, բայց ապագայ կարելիու-թեան մէջ, որոնք իրեն իրականութե-թիւններ առեւելու պէտք չունին, ներկան կը թուանարեն մննել: Կ'ա-տարանան որ տարած միջոցը մննել: Ներկային սեփն վրայ ոտք կ'ուրած է—պատերազմական ընդհարումի վտանգը:

Իմ կարծիքով հաւանական չէ որ այս երեք Տէրութիւններէն մին կամ միւրը ուղէ ճգնաժամը միջնե ծայ-րը տանի: Գերմանիա 35 տարեի ի վեր խաղաղութիւնը պահպանելու միջ-կարծ և ըստ աշխարհի հետ: Ասիկա արարատարութիւն մըն է Յիսուայի համար, և քաղաքական քաղաքականութեան միայն կրնայ վերագրուիլ սա՛ երկիրը թէ Գերմանիա իր համեստ նաւատա-րողութիւնը յարձակում մը կը ծրարէ ծով-միջոց բանիւղաւորի հզօր Անգլիոյ դէմ: Տէլլաւա-նի հեռացումով Յիսուսն ա-պացոյց մը տուաւ իր խաղաղասիրու-

թեան և քաղաքական արեւմտից հա-ւանարական խնդիրներէ իր խորհուրդին, իսկ Անգլիոյ:

Եթէ արտաքին քաղաքականու-թեան մէջ ներկայ բացութիւնը կամ պաղտութիւնը չըլլար, պահպանողական նախարարութիւնը հիմա վարչութեան ղեկին գտնուէր պիտի չգտնուէր: Այս պաղտութիւնը բառնալու աշխատու-թիւնը սա՛ նշանակութիւնը պիտի ու-նենար որ նախարարութիւնը վսեմ ո-րոշումը տուած է զոնք իր ապագայ գործիւթիւնը: Բայց անգլիական արդէ-նախարարութիւնը ճգնաժամը մեծը-նելու կ'աշխատի արեւելք: Աս ալ չենք կրնար ըսել: Անգլիոյ շահերը շատ խախտու պիտի ըլլայ, եթէ նոյն իսկ յաղթական ենէ անգլիական գերման պատերազմէն:

Թաղթական պատերազմի մը մէջ իսկ անգլիական նաւատարմիցը ծան-րագին պիտի տկարանայ, Միացեալ Նախարարութիւնը ճգնաժամը մեծը-նելու կ'աշխատի արեւելք: Աս ալ չենք կրնար ըսել: Անգլիոյ շահերը շատ խախտու պիտի ըլլայ, եթէ նոյն իսկ յաղթական ենէ անգլիական գերման պատերազմէն:

Եթէ խաղաղասիրութեան երազը լեցուցած, ստորագր ըլլայ այս Տէրու-թիւնները, իրաւաբար զատարանի մը տուելու երթալով պիտի պատարասե-նելայ պարագայիս մէջ ըսել:— Մեր յարաբերութիւնները գէշացած և միջնե-իսկ պատերազմի երկիւղներու հասած են, բայց ի վիճակի չենք յայտարարե-լու թէ ի՜նչ իրական կամ սուր հակա-դասութիւն մը կայ, զոր բառնալով կարելի ըլլայ հաստատարելութիւն վը-րա հաստատել մեր կանոնաւոր յարաբե-րութեանց մէջ: Իրարու դէմ պատե-րազմի պատճառներուն իրականու-թիւնը չենք գիտեր, միայն թէ քաղա-քական կարեւորութիւններ են: Նշածը չէ՛, ալ ըլլալիքն է որ մեզ իրարու դէմ հանած է:

Եթէ ստոյգ է որ Գերմանիան կ'աշ-խատի Անգլիոյ դէմ իր դիրքը զօր-աղան, ասիկա պէտք է վերագրել ա՛յն գերմանական ձգտումներուն, որոնք երկար տանէն ի վեր բոյն դրած են Անգլիոյ մէջ, և ընկան է որ մասա-նոյնութիւնը կ'աւելնայ ամէն անգամ որ անընդհանր նշանները զուլու վեր-ծնեն:

Այս ամէնը ծանօթ է արդէն, բայց այս իրողութիւնները աստիճան և ա-րագ նայուածքով զանոնք ապացուց-անք համար, հարկ է ընել թէ եր-կուտեք այս կասկածները և անվը-տանութիւնները ի՜նչ պատճառաւ սո-րի հանգամանք մը առած են երեք Մեծ Տէրութեանց միջև: — Գերմանիա, Անգլիա, Յիսուս:

Այդաւ-Լուէնի խնդիրը ցնորք մը չէ, բայց այս խնդիրը այսօր առաջին օրակարգ չէ, որովհետեւ վրէժնորդ-րական պարտաւոր մը գաղափարին կառուց ֆրանսացիները անգամ բնա-միջոցներն չեն անցնել թէ ժամանակը եկած ըլլայ յարձակմամբ զրաւելու Ալգաւ-Լուէնի, քանի որ մանաւանդ Ռուսիա զինուորական անկարողութեան դատապարտուեցաւ Մ. Արեւելեան պա-տերազմին հետեւանքը:

Իսկ Մարթո՛ւ Մարգրետ զգուս-թիւթիւնները ո՛չ Յիսուայի, ոչ Գեր-մանիոյ և ոչ Անգլիոյ համար կենսական խնդիր չեն յարգուանք: Գերմանիա ի-

բաւանքը ունէր գործակցելու Մարթո-ւանարական քաղաքականութեան հետ: Իրեններն ալ հաստատեցին Գերմանիոյ այս բաղձանքին իրաւացիութիւնը, եւ ի մօտոյ համաձայնութիւն մը պիտի գոյանայ ամբողջ առեւտրական աշխա-րհի առջեւ այդ երկիրը բաց հռչակելու: Երանակին և մանրամասնութեանց վը-րայ՝ առանց յնասելու անոր անկախու-թեան: Ո՛չ մէկ պարագայի մէջ Մարթո-ւ կ'արժէ միջազգային գոտութեան պատ-ճառ մը ըլլալ, եւ եթէ Գերմանիա քիչ մը համարձակ քաղաքականութեան հե-տեւեցաւ մարտեան խնդրոյն մէջ, պատճառը ասիական ծովագետները վը-րայ իր շահերը չէին: Գերմանիա Մա-րթո-ւին խնդիր ձեռք առաւ՝ Տէլլաւա-նի դաշնակցական քաղաքականութեան վտանգները մատնանել ընելու համար: Հիմա որ Տէլլաւա-նէ անհետ եղաւ, Մա-րթո-ւին խնդիր իր ընկան մեծութեան մէջ ամփոփուեցաւ, և հիմա՛յ ալ եւս հանաք խնդիր մըն է ան:

Արդ, Յիսուայի, Անգլիոյ, Գեր-մանիոյ միջև գտնուած ըմբռնելի, ի-րական հակադասութիւնները պատմե-րականութիւն է: Որ

